

AZ ARAB KALIFÁTUS KIALAKULÁSA

A VALLÁS KIALAKULÁSA

- Arábia: szétagolt, nomadizáló törzsek (Berber, tuareg, beduin törzsek, állattenyésztés, kiegészítő a rablás)
- kereskedelem: közel-keleti közvetítő kereskedelem: Jemen és Palesztina közötti forgalom
- kereskedővárosok: például Mekka
- zsidó, keresztény, iráni hatások (monoteizmus, vallási dualizmus).
- Mohamed vallásalapító (571?–632?), tehéhajcsárból lett mekkai kereskedő
- Arábiát beutazta – megismerkedett a zsidó és keresztény vallással
- 610? – új tanokkal lépett fel: Allah Gábiel arkangyal útján kinyilatkoztatta neki a parancsait
- a szegények körében népszerű, de
- menekülnie kell: a gazdag kereskedők ellenségnek tekintik
- 622. hidzsra: Medinába (Jathrib városába (ma a Próféta városa=Medinat an-Nabi).)- a mohamedán időszámítás kezdete
- itt jelentős számú egyistenhívő zsidó lakosság és a környező arab törzsek körében erősödött meg az iszlám (mohamedán vallás).
- Majd: megegyezés a mekkai kereskedőkkel –és: a tanai gyorsan terjednek

A TANOK

- Alap: zsidó és keresztény hagyományok + pogány arab hitvilág
  - Ábrahám=Ibrahim; Salamon=Szulejmán; Mózes= Musza, Jézus=Isa
  - Allah – eredetileg törzsi istenség
  - Kába-kő: tisztelete pogány eredetű
  - Korán: iszlám szent könyve – Allah a szerzője
  - Szúrák: versszak
  - Iszlám: beletörődés Isten akaratába (a szó szerinti jelentés)
  - Vallási követelmények – a Korán alapján: - a vallás öt fő oszlopa
- 1.) elfogadni és hirdetni, nincs más isten Allahon kívül;(hit) – szigorú monoteizmus
  - 2.) napi ötszöri ima
  - 3.) kötelező alamiznaadás
  - 4.) ramadáni böjt (1 hónap koplalás napkelte és napnyugta között);
  - 5.) Egyszeri zarándoklat Mekkába;
    - egyéb követelmények:
    - Általános elvárás a vendégszeretet, nemeslelkűség, hűség;
    - sertéshús és szeszes italok fogyasztása tilos
    - dzsihád: a muszlimok feladata a hitük terjesztése: a hitetlenek elleni harc - (a hitetlenek: gyaurok);
    - a próféta zöld zászlaja alatt mennek harcolni a szent háborúba;
    - a sorsba (kiszmet) való beletörődés; engedelmesen elviselni az életet
    - az adományozási ill. adózási kötelezettség a zakat.
    - papság, liturgia nincs; szerzetesek (dervis), és a szent zarándoklat teljesítők (hadzsik);
    - A Korán jelentése: odaadás;
    - ulemák: hittudósok: a Korán szövegének elemzése
    - kádik: a Korán alapján ítélkező bírák

- kalifák: Mohamed utódai – egyszerre állami és vallási vezetők
- dzsámi (gyülekezőhely), mecset; gyakran iskola kapcsolódik hozzá (medressze); szentjeik sírhelye a türbe (Gül baba türbéje Budán); a mecset tornyáról, annak kerengőjéről hívja imára a kántor a híveket (minaret, müezzin)

A HÓDÍTÁSOK KEZDETE

- Az iszlám vallás egységet teremtett a nomád törzsek között (a szent rablásban, a hódításban)
- A hódítások sikerének oka: Perzsia és Bizánc egymás elleni harca – a két birodalom területeiből könnyen tudnak foglalni az arabok
- Első terület: Arab-félsziget

MOHAMED UTÓDAI

- Kalifák
- irányzatok:
- szunniták: az Omajjád-kalifák uralmát és az ezek irányításával összeállított szunnát (hagyomány) ismerik el, valamint kötelező érvényű az a hagyomány is, amit a hívők közmegegyezéssel fogadtak el
- síiták: nem ismerik el az Omajjádok uralmát és az általuk létrehozott hagyományt, csak azt, ami a próféta közvetlen leszármazottaira vonatkozik, törvényes vezetőjüknek Alit (Mohamed vejét) és annak leszármazottait tartják; legfontosabb tanításuk a Mahdi, az utolsó próféta eljövételéről szóló tan
- (a síiták és szunniták közötti vallási ellentét máig megosztja az arab világot)
- a síitizmus egyik irányzata az izmaelita, mely térítése és kereskedelmi kapcsolatai révén leginkább elterjedt Európában, s gyakorta ezen a néven emlegetik a mozlimokat

Meghódítják:

- Az Arab-félszigetet, Perzsiát, Szíriát (Damaszkuszt 635-ben); Egyiptomot, Palesztinát, Jeruzsálemet 638-ban; Mezopotámiát, Tunéziát; Ciprust, Krétát, Rhodoszt, az észak-afrikai Maghreb-öveget; Közép-Ázsiában: Szamarkandot, Keleten – indus völgyét hódoltatták, 711-ben Tarik vezér átkel Herkules oszlopain (Dzsebel Al Tarik=Tarik sziklája); előnyomulás Hispániában, átkelés a Pireneusokon

Megállás:

- 732-ben vereség Martell Károlytól a poitiers-i csatában
- Kis-Ázsia – Bizánc megállítja az arab előrenyomulást – ez: megmenti Európát és a kereszténységet
- Majd: Rablóhadjáratok Itália, Bizánc, a frank birodalom ellen; a kezdeti vallási türelem dühödt dzsiháddá változik.

BERENDEZKEDÉS

- Bizánci mintára szervezett birodalom – nincs hűbéri lánc
- A hatalom megosztása: a legfőbb egyházi vezető az imám
- a legfőbb katonai vezető az emír
- a kalifa (Mohamed politikai örökösei a kalifák): mindkét tisztség legfőbb egyesítője – despotikus uralkodó
- Minden megszerzett föld elméletben az uralkodó birtoka
- Szolgálati birtok: használatra adja egy részét hűbéreseinek, akiktől bármikor visszaveheti
- Mindenki csakis az uralkodó hűbérese lehet
- Nincs örökíthető földtulajdon

- A nem örökletes földbirtok rablógazdálkodáshoz vezet
- A meghódított földek parasztjai a ráják, akik hitetlenként fizetik az állami adót (haradzs) is
- A földeken parasztok, szolgák, rabszolgák.
- Városok: virágzás – mivel a közvetítő kereskedelem az arabok kezén
- a birodalom központja: kezdetben Damaszkusz
- 756-tól a politikai egység felbomlik
- 762-től Bagdad a birodalom központja (Bagdadi Kalifátus); - Harun al- Rasid – Nagy Károly kortársa
- De: hatalmas területek egy birodalomban – huzamosabb ideig nem tudták egyben tartani:
- leszakad róla a Cordobai Kalifátus (emírség) a VIII. sz.-ban - az ellenük való szívós kiszorító harc volt a „visszafoglalás” reconquista
- a X. sz.-ban a birodalom több részre szakad, különböző arab, szeldzsuk török és perzsa dinasztiák uralkodnak
- A harcból a szeldzsuk-törökök kerülnek ki győztesen – Európát támadják –de: csak átmenetileg képesek a hódításra;
- A megerősödött Európa végül visszaveri az arab hódítókat

GAZDASÁG

- Az egységes irányítás alatt levő területeken fellendült a kereskedelem
- Mesés gazdagságú keleti városok
- Fejlett kézműipar: Damaszkusz-acélpenge; Córdoba: - kordován csizma; Moszul - muszlin

KULTÚRA

- A hellenizmus kultúrájának a közvetítése
- ókori művek gyűjtése, fordításai;
- IX. sz.: az akadémiának megfelelő Tudomány Háza (Harun ar-Rasid kalifa, és fia al-Mámun kalifa fejleszti
- helyiértékes számjegyek, zéró fogalma, „arab” (indiai) számok (algebra)
- orvostudomány (elixír) – boncolás
- csillagászat
- alkímia
- filozófia: a görög és a keleti filozófia eredményeinek összefoglalása
- fejlett földrajz- ill. történettudomány híres utazók tudósok: Ibn Szina, Dzsajhani, Ibn Ruszta, Gardízi